Yne 5 mongo.

Bykli oronuudiin proletaarinar negedegtii!

BURIAAD-MONGOLIIN YNEN

1936 onii NOJAABRIIN 24-iin ƟDƟR
№ 269 (2002)
ULAAN-YDE KOTO ● 13-daki ZILEE GARNA

BYKEKOLBOONII KOMUNIIS (bolşovig) PAARTIIN BURIAAD-MONGOLIIN MOZIIN KOMITEED, BMASSR-iin TƟBIIN GYICEDKEKE KOMITEED ba BURPROF-SOVEEDIIN ƟDƟR BYRIIN OORGON.

REDAAGCIIN TELEFOONUUD:
Kariuucalgata redaagtoriin . . . . . 3—44
Kariuucalgata sekretaartiin . . . . . 3—23
Kedee asaliin keltesiin . . . .

ÇƟLƟƟTƟ ARADIIN KONSTITUUCA

Staalinii epookiin aguu jike dokumeent boloko Soveed Socialiis Respyyblikenyydiin Kolboonii şine Konstituuciin proeegtiigi manai oronii 170 milioon aradzon bygedeeree 5 saraas ylyy zəbşən kelcebe. Araduudiin aguu jike voozdi nəkər *Staalinii* zokioosən, syr zabkalanta soveed aradiin 19 zil soo baatar gabijaata temeceleer tuilasan bykii ilalta gyiceltenyydiigi dotoroo bagtaan gereltyylesen ene gaikamşag saikan Konstituuciigi bykii Soveed oron negen duugaar saişaaza, olon naaciin azalçan təmən bvgedeeree, tereniigi batalan abakiin tələə garaa ərgəbə.

Bykeburiaadiin Soveeduudiin VII onco jaaraltai kural nojaabriiin 9-əəs 12 bolotor —3 ədəriin turşa soo Staalinii Konstituuciin proeegtiigi kelcee sen. Udaani Zyyn Sibiir Kizaariin Soveeduudiin III onco jaaraltai kural mən 3 ədər ene proeegtiigi kelcee. Buriaadmongol ulasiin azalça kyyn byriiin zosoo ene saikan Konstituuca bol baragdaşagyi bajar, buuraşagyi zorig, sularaşagyi byce ba untaraşagyi çog zali badaruulan baisan tukai Bykeburiaadiin VII kuraliin delegaadnar udaa daraa tribyyn deere subarin garça kelesen baina.

Kuraliin delegaad, M-Şiberiin aimagiin Kiiroviin neremzete kolkooziin gesyyn, 60 nasatai əbəgən nək. Radioonov: «Bi kojor ondoo yje soo suuza bainam... 40 zil kaan zasagiin yjede suugaab. 19 zil Soveed zasagiin yjede suunab... Minii ecege əbəgəç geze, biç geze gazar geskeke mal ygei, gan geke nokoi ygei, gazaagaa gadasa ygei, edelemeer gazar ygei, ezemdeke zəərigyi... Ɵədəə karaka çələəgyi baigaa semdi. Mənəə, Soveed zasagiin yje soo, bi ədoo ynekeeree zargaltai bolozo omogtoi bajartai, ideke edleke jumatai, cengeke kəkikə erketei suunab. Ene saikan baidaliigi komuniis paarti, Soveed zasag ba nək. Staalin bagşa bai guulaza əgəə... Staalinii Konstituuca minii zosoo sergelig ba şine kycenii amiskal oruulana...» geze kelesen baina.

Ganca Radioonov bişe, bykii buriaadmongol aradzon kaan zasagiin yjede keleze bolosogyi kynde. zobolontoi, ələskələn muu, karankui munkag baidalda tuliza baisan ba mənəə cengeleg kəkiyy, zargaltai saikan zolto baidalaar aza tərən suuza baina.

Ɵgləədər Moskvaada Bykekolboonii Soveeduudiin VIII onco jaaraltai kural neegdekeni. Ene kural Staalinii şine Konstituuciigi batalan abaka. Ene kuralaas koişo Staalinii Konstituuca kycendee orozo, aguu jike Soveed oronii kədələşəgyi yndesen kuuli boloko. Şine Konstituuciingaa proeegtiigi 5 saraas ylyy zəbşəzə kelcesen Soveed oronii bykii aradzon əəsədiingəə sanamziigi ba duradkalnuudiigi kuu keleze əgəsən ba mənəə ene yndesen kuulijaa narin sakiza, bodoto kereg baidal deereni bejelyyleker bejee zeseed belen baina. Staalinii Konstituuca azalçanii erke çələəgi kemzeegyi ərgədkəkəər yle baran, tedenii urda nelieed jike zorilgonuudiigi tabina. Oiriin cag soo yrgelze deeree yseg biçegtei boloko, kədəlməriiçən angiiin ba kolkooziin tariaaçanii kylityyre — teeknikiin kemzeegi deeşelyyleke, aduu maliingaa too tologoigi oloşoruulaka ba çanariigi saizaruulaka, Staalinii 7-8 milaard pyyd orooso tariaanii tələə temeceke, azaliin byteeciigi jikedkeke, stakaanov tanii kədələəniigi azakuin bykii salbari salaanuud deegyyr delgeryyleke, oronoo kamagaalaka kədəlməri çangadkaka, angiiin seremze kurcadkaka—iimenyyd gol zorilgonuud manai urda tabiaatai. Ede zorilgonuudiigi gyicedkekiin tələə Bykeburiaadiin Soveediin VII kural respyyblikiin bykii azalçadiigi uriaalasan azai.

Eke oronoo kamagaalakaar belen baija

Çecen ukaata aguu jike bagşa Staalinii yyskeleer ba ceke udaridalgaar zokioogdozo garasan SSSR-iin şine Konstituucin proeegtiigi sainaar unşaza tanilcaad baikada, dotor zyrkem dosolon kədələzə, bakatai jike bajar təryylene. Ene dokumeentiigi unşan gekedee, urdiin balar karankii bolki baidaliigi mənəənii cengeleg kəkiyy saikan baidaltai cacuulan yzeke duran kyrene.

Urdanii baidaliin olon tooto zobolonguudiigi tooloko bol zakadaa kyrtekegyi. Gebeç, mənəənii baidal jaasan gojo geeçe be! Şine Konstituucaar manda yzegdeegyi ərgən erke olgogdoson baina.

Azalça arad bidenii aguu saikan eke oron boloko SSSR oronoo kamagaalkaar belen baika manai ariuun ujalga mən.

Jondon Rinçinii
(Zakaamin).

ISPAANIDAKI DAINII BAIDAL

ZURAGDEERE: Zasagiin ceregiin otriaad dainii urda troont deere jabana. (Sojuuz foto).

Madriidiigi arçalaka komiteediin medeecel

Pariiz *nojaabri* 20. (TASS). Nojaabriiin 20-do yde bagaar ydeşiin gazeetanuud Madriidiigi arçalaka komiteediin medeeceliigi tunkaglaba. Tereen dotor iigeze kelene:

«Ɵcegəldər bykeli ədər soo yniversiteediin goorodiin rajoondo boloson baildaanda respyyblikiin ceregyyd ilaltatai garaza, marookkiin ceregyydiin abaad baisan gernyydiigi ezelebe. Zygeer le Saanta Kristiina abtaagyi toorigdood baina. Tereen dodor yimyyleeçed kərood baina ka Mənəə egləəgyyr ene rajoondo yimyyleeçed koontr-ataaka keed, cokiuulaza jikeer gemtebe.

Nojaabriin 19-də zasagiin aviaaca yimyyleeçediin madriidiin froontiin şugamiigi, Salmanka, Aviile, Paalima (Majoorka aral) ba Kordooviin aerodroomiigi boombodobo.

Yimyyleeçediin aviaaca keden dakin Madriidiigi boombodobo. Goorodiin kədəlməriçədiin suudag kvaartalda olon kyyn aduulaba. Madriidiin froontiin bişe yçaastoguud deere kubilalta garaagyi.

Ɵcegəldər Madriid deegyyr boloson agaariin baildaanda yimyyleeçediin 8 samoliood gemteze unaba».

Yimyyleeçedte tusalaza baisan organizaaca ilerebe

Pariiz, nojaabri 21. (TASS). Gazeetanuudiin medeecesenii josoor, ispaaniiin yimyyleeçedte buu zebseg, ceregiin keregceliin zyilnyydiigi niuucaar jabuulaza baisan organizaaciin, fraanciin baruun urda taliin Boordo geze poort deere kədələzə baisaniigi poliicanuud eleryylebe. Negen kari gyrenees 50 mingan fraank məngə abasan *Liusijeen Byrdaali* gegçe aarestada abtaba. Ene məngə abasani, terenees poliiciin oloson dokumeentnuud deerees ileree. Kədəlməriçədiin medyylesen deerees, keden avtozavooduud yimyyleeçediin zakiliigi dyyrgeke keregte kədələzə baiba. Ɵdər byri yimyyleeçedte keden olon avtomobiili, kayçyyk fraanciin kile nebteryylen ilgeegdedeg baina. Pariiziin kommersantnuud yimyyleeçedte keden bələg guril jabuulasan baina.

«Jumaniite» gazeeta bol yimyyleeçediigi kangakiigi esergyycesen buruuşaalga medyylesen ba respyyblikiin ispaaniiigi blokaadalkaa bolikiigi erisen baina.

Madriidiigi boombodolgodo esergyycel

Paariiz. nojaabri 21. (TASS). Cereg dain ba faşiizmtai temeceke olon ulasiin komiteed, Madriidiigi boombodokiigi esergyycesen buruuşaal ga tunkaglaba. Ene komiteed bol demokraad oronuudiin zasaguudta yimyyleeçedte buu zebseg ilgeeke jabadalda saad keke ujalgatai baisaniigi sanuulaba.

DAINII FROONTNUUD DEEREES

Loondon, *nojaabri 20* (TASS). „Dejle ekspreesiin" madriidiin korrespondeentiin medeecekeni, internacionaal brigaadiin kojordugaar bataliəon yniversiteediin goorodiin təb deere yimyyleeçediin urdaas anka tyryynee dəbtolgo kebe. Korrespondeentiin biçesenii josoor, ataakada tyryyn taankanuud, koinoosoni jabagan ceregyyd (neemicyyd, angliçaanguud ba ispaanguud) orozo yimyyleeçedtei gar tulaldaanii baildaa keze, marookkiinkidiigi keden gernyydees tyrize gargaba. Mənəə ydeşe respyyblikiinkid kyce nemeze dəbtolgoo yrgelzelebe.

* * *

Loondon, *nojaabri 20.* (TASS). Mənəə ədər Barseloonado tunkaglagdasan medeecel soo kelegdekeni, aragoonii froontiin təb deere respyyblikiin ceregyyd nelieed uragşaa dabkisan ba artilleeriaar buudaza yimyyleeçediin 8 açaanii avtomaşiina, mən poojezdiigi usadkaad, froontiingoo zyyn talada Beliçiitiigi şigleze uragşaa dabkiza jabana ka.

„Dejli telegraafiin" medeecesenii josoor, respyyblikiinkid Bilibaao teeşe dabkiza Vilijafraankiigi (San-Sabastianaas 22 kilomeetriin gazarta) ezelebe.

* * *

Barseloona, *nojaabri 21.* Atikaantada aradiin trebynaal **Kooze Antonio Priimo De Riiver** gegçiigi buudan alakaar şiidkebe. Ene şiidkeberi dyyrgelte bolgogdoson ba eneeniigi Ispaaniiin, faşiizmada esergyy yrgen niite aradzon jikeer saişaaba.

(TASS).

* * *

Pariiz, *nojaabri 21.* (TASS). Madriidaas abtasan medeeceliin josoor, Estremadyyr oçoson karagiin rajoondo respyyblikiin ceregyyd aalikanaar uragşaa dabkiza jabana ka. Toleediin kyyrgiin rajoondo respyyblikiinkid yimyyleeçediigi jikeer gemteegeed nelieed uragşaa dabkiaa gene. Kasa De Kampo ba Francyyziin kyyrgiin rajoondo zasagiin ceregyyd ba yimyyleeçediin koorondo keden tulaldaan boloo gene

I. Ynşlikt

SSSR-iin gyren tyriin baiguulamza ba yndesenii baiguulalta*)

SSSR-te gyren tyriin baiguulamza bolbol, kapitaliis oronuudiin gyren tyriin baiguulamzaas ug yndeseeree, ton erid ilgaatai baina. Kapitaalta oronuudiin gyren tyriin baiguulamza bolbol, terenii ekonoomikiin suuriaas garaka tula, azalçan tymeniigi məlzəkə ba daralaka jabadaliigi ulam kyçetei bolgoko teişe çiglyylegdesen baina. Zasagiin erkiigi gartaa barisan azalçadtai manai oronii baidal ton ondoo baina.

„Soveed Socialiis Respyyblikenyydiin Kolboon bolbol kədəlməriçən ba tariaaçanii socialiis gyren mən“ (şine Konstituuciin proeegtiin 1-dygeer zyil) Enenii poliitikan yndese suurini (şine Konstituuciin proeegtiin jozoor) pomeeşçiguudiin, kapitaliistanuudiin zasagiigi unagaaza, proletriaadiin diktatuura diilen abasanii açaar urgasan ba bəkizesen azalçadiin deputaadnariin soveeduud mən“ (2-dugaar zyil).

SSSR-iin gyren tyriin baiguulamzada terenii ekonoomikon yndese suuri boloko yiledberiiin zebsegyydiigi ba keregselnyydiigi ezemdeke ba socialiis əmçə ba azakuin socialiis sisteeme barimta boloson baina. SSSR-iin gyren tyriin baiguulamzani kapitaliis oronuudiin gyren tyriin baiguulamzaas ondoo boldog zyilnyyd gekede, ekonoomikiin talaar oloson gyicedkelnyydiigi barimtalaza kyyniigi kyyn məlzəkə jabadal byrimesən usadkagdasan, yndeseten ba raaca bykende azakuin ba poliitikiin tegşe erke olgoson revoliuusan kuuli zarşamiigi narin nigtaar sakika ba grazdaanguudiin erkiigi batazuulasan, socialiis baiguulaltada ba ulas oroniigi zasaglaka gyren tyriin keregte azalçan tymen idebkiteigeer orolcodog baina.

Leeninii zokiooson, Bykerosiiin Soveeduudiin III kural deere 1918 onii janvaarida tunkaglasan „Azalça ba məlzegdesən aradzonii erkiin deklaraaca“ iize biçegdeseni:

„Rosii oron bolbol, kedelməriçədiin, soldaaduudiin ba tariaaçadiin depytaadnariin Soveeduudiin Respyyblike bolobo geze sonoskogdobo. Təbiin ba niutaguudiin zasagiin byrin erke bolbol ene soveeduudiin medelde orobo.“

Caaşani:

„Kyyniigi kyyn məlzəkə jabadaliigi ygeikəkə, oobşestviin klaas (angi) bolozo kubaagdasan jabadaliigi byrimosən arilgaka, məlzegçədiigi kaira gamgyigeer daraka, oobçestviigi socialiis josoor emkidken togtooko ba oron bykende socialiizmiigi iluulka ene bygədiigi əəriingəə yndesen zorilgo bolgon tabina.“

RSFSR-iin Konstituuca bol Soveed zasagta yndesetenii respyyblikenyydiin federaaca bolozo, erke çələətə yndesetenii erke çələətəigəər kolboo baiguulasan jabadaliigi barimtalaza, Rosiiin Socialiis Federatiiv Soveed Respyyblike togtoono geze zaaka zuuraa,

„Ynekeer erke çələətei ba sain duranii tiime kadaa Rosii orondoki yndeseten bygediin azalçan anginuudiin byri dyyren aad, bata kolboo baiguulakiigi ermelzeze, Bykerosiin Soveeduudiin III-dugaar kural bolbol Rosii orondo Soveed respyyblikenyydiin federaaciin gol yyskəlnyydiigi togtooko tedugeer kizaarlaad, federaal zasagiin gazarta ba busad federaal soveed zurgaanuudta orolcokoo kyseke baina uu, jamar yndeseer orolcokoo yndeseten ula suudiin kedelməriçən tariaaça nii tus tusiin byrin erkete soveed kuralnuud deeree bejəe daasan togtoolnuudiigi batala togtooko erkiigi egesen baina“.

Gyren tyriin foormo baiguulaka tukai ba olon ondoo yndeseten negən gyrenii kyriee dotor niileze baika tukai təb zasagiin ene togtoomzo kadaa, mənəənii oobşestviin gyrenii baiguulaltiin bykii tyykede garasan **ton gancakan** jabadal mən Rosiiin zasagiin gazartai federatiiv kolbootoi baikiigi kyseke bujuu ali kyseke ygei jabadalaa **əəsedəə** şiideke josotoi ba federaacaarcaka dyyren erke olgogdobo geze gancakan proletaar gyren dotor jike deede erkiigi bariza baigaa gazaraas zarlaza çadaka baigaa

Manai oronii proletariaad bolbol, Leenin — Staalinii udaridalga doro jabaza, bykii yndesetenii azalçadta socialiis şine ilaltanuudiigi ilgeseer jiresen ba kiilgeseer baigaa baina. Soveed zasagaar yndesetende tuskai gyren bolon togtokiin erke olgosoniigi olon yndesetenii byrzyiner urid ezerkeed baisan baidalaa tekeriyylen bezyylekiigi ermelzen, revoliuucada esergyy buzar jabadaldaa açaglakiigi oroldoson, yndese barimtalasan ydelgeenigi tologoilon udaridlakiigi keçeesen yndesetenii byrzyineriigi butacokison baina. Bykii yndesetenii azalçad bolbol, proletaariin revoliuucaar olgogdoson erkee edleze, **soveeduudiin yndesen suuri deere** əəsədiingəə avtonoomito socialiis respyyblikenyydiigi ba nozonuudiigi, əəsədiingəə tuskai soveed respyyblikenyydiigi baiguulaza, təbiin proletriaadtai federatiiv ba kelceete kolboogoo batadkason baina. Yndeseteniigee erke çələətə baidaliigi imperialiizm terenii cagaan agentuura kojoroos arçalan kamagaalaza, yndeseten bygediin azalçad əəsədiingəə poliitikan ba azakuin kolboogi batadkan, proletariaadiin ba terenii paartiiin udaridalgaar temeceze oloson bai-

*) Orosoos kuriaamzaar orçuulasan.

dalaa grazdaan dainii olon froontnuud deere arçalaza çadasan baina.

Manai oronii baidalda Leenin-Staalinii yndesenii poliitikiigi zəbəer jabuulaka jabadal bolbol, urdaniç koi şodooç tuliin jike udka çanartai baina. Cokom ene poliitikiin açaar olon yndesetenii negedkeliigi bataar bailgaza, tedenii azalçan arad təmeniigi Leenin—Staalinii paartiigi toiruulza nigtaar negedkeze çadasan baina. Socialiizmiigi kapitaliizmaar iluulakiin tulada byrzyiten etegeed Rosii oronii-gi butargaza sularuulkiigi oroldozo, Soveed gyrenii baiguulaltada jike kyçeteigeer esergyycesen baina.

Arad ulas bygedende erke çələə olgokiin tələə temeçegçe Leenin-Staalinii paarti bol, urdani daralagdasan arad yndeseteniigi niilyylen negedkeeçe argagyi jike kyçen baisan ba baisaar baina. Urdiin yndesenii daralagdal ba tegşe erkegyi baidaliin eces bolobo geze ba Rosiiin proletariaadaas dyyren erke çələəgəə, ali boloko akadyygiin tusalamza olokobdi geze ede olon arad ulasuud paartiaas medesen baina. Yndeseten bykenii aradzonii akadyygiin nairamdal ba tegşe erkenii baiguulagdaza, batadaza yr gelzelebe.

RSFSR-iin 1918 onii Konstituuciin 22-doki zyil dotor iigeze biçegdesen baina:

„Rosiiin Socialiis Federatiiv Soveed Respyybl ke bolool graazdanuud yndese baraasiin ilgaagyi negen tegşe erketei gekiin kamta, jaar nege yndeseteniigi əməərəkə bujuu ylyygeer yzeke, mən tereçelen bagayndeseteniigi jamarbaa daralalta yzyyleke bujuu tegşe erkiini kizaarlaka—iime jabadal garaka, yzegdeke oolobol, respyyblikiin yndesen kuulida zərəşəkə uçartai geze zarlana.

Ene zyileer yndeseten bolgonii erkeni dyyren kemzeegeer kangagdasan baina Eneni bol, Soveed oronii gyrenii baiguulaltiin yndesen suuri bolozo əgəsən baina. Yzegdeegyi erke çələəgiəkə ene jabadal bol, Imperialiis şunakainar delekeigi şineer kubaaza, kolooniiin ba dutuu erketei oronuudiin baga buurai aradzoniigi şineer ezelen bogoolloko zorilgoor yyskesen imperialiisdain toirood baigaa kapitaliis oronuudta bolozo baisan yjede boloson baina.

Ilaza diilesen Aguujike proletaariin revoliuuca bol, ene yjede yndesenii jamarbaa daralalta məlzəlgiigi arilgaza, kuuçan kaanta Rosiin arad ulas bykende yndesenii gyrenii erkiigi, olgozo, proletariaad bol, kaanta imperialiizmiin poliitikiigi kajaza orkisoloo ileteer yzyyleze, internacionaliizmiin priincepiigi kereg deere bejelyyleze jabuulsan baina. Ene tukai Rosiigoos Finliaandiiin tasaraza salasan jabadaliigi zəbşəərəsən, Koito-Peerse, Kitad zerge oronuudaas oros ceregyydiigi tataza abasan jabadalnuud todorkoi gerşe bolono.

Beje bejedee tus karşa **socialiizmiin laager** ba **imperialiizmiin laager** geze tyykede anka udaa **gyren tyriin kojor ondoo laager** togtoson baina; tyryyçiinkini yzegdeeygeigeer mandan delgereke baidal teişe, deeşee ən liize ekilesen baina; kojordokini ykeze kosoroko geze tyykeer tabigdasan zuralaa teişee uruugaa unaza jabaa baina.

Yndesenii poliitikiigi u lalidakiin tulada 1917 onii nojaabrida (Bykerosiiin Soveeduu-diin II Kuralaar) yndesetenyydiin keregiigi erkileke tuskai aradiin komissariaad togtoogdoson baina.

Bolşeviig paarti bol, yndesetenii keregiigi erkileke Aradiin Komissariaadiin tyryyde aguu jike Leeninii itegeltei kani ba kamtaran zydkegçeni boloko nəkər Staaliniigi tabisan baina. Iigeze, Leeninii kamagiin jike kamtaran zydkegçe kyyniigi yndesetenii keregiigi erkileke aradiin komisaar tuşaalda bolşeviig paartiaas tomiloson deerees yzekede, manai orondo yndesenii asuudaliigi zəbəer şiidkeke jabadaliigi tuilan çukalaçalaza baisaniigi gerçelene. Oros bişe yndeseten bol, Rosii oronii olonkini jum, tedenyyd bol tuilan şiidkekii çanartai kile kizaar gazar suudag; suuza baigaa gazariini delekein bajaligani maşa jike, terenii udka çanar ba byteeke keregeni niite oronii ba proletaar revoliuuciin byke keregte kecyy jike geze Leenin ba Staalin keden udaa zaaza keleseniigi sanuulaka keregtei baina.

Nəkər Staalin bol yndesenii asuudalda kezee yrgelze ton jike ankaral tabidag sen. Əşəə, revoliuucaas urda Leenintei kamta yndesenii asuudaliin bolşeviig teooriigi bolbosoruulan gargasan ba Aguujike socialiis revoliuuciin ilaza diilesenii daraa tere teoorioo kereg deere bejelyyleze ekilesen baina. Yndesenii avtonoomito respyyblikenyyd ba mozonuudiigi togtooko jabadaliigi beledkeze, barag bygediigi baiguulaka zergeer, yndesetenii keregiigi erkileke Aradiin komisariaad bolbol, manai oronii tyykede gaikamşag çukala keregyydiigi biçeze oruulasan baina. Yndesenii asuudal tukai manai oronii kamag yndesen kuulinuud nəkər Staalinii udaridalgaar zokioogdoson baina. „Rosii oronii arad ulasuudiin erkiin deklaraacaas" ekileed tuskai tuskai dekreednyyd kyrter zokioogdoson baina.

Yndesetenii keregiigi erkileke aradiin komisariaadiin dergede Yndesetenyydiin Soveed togtooko tukai nəkər Kaliiininii ba Staalinii gar tabilgataigaar 1920 onii maida togtool tunkaglasan.

(DYYREEDYI)

KEEMEROVSKIIN RYYDNIGTE BOLOSON REVOLIUUCADA ESERGYY KOROTO SYIDKELÇE TROCKIIS GRYYPIIN PROCEESOOS

Nojaabriiin 19-nii øgløønii zasedaani

Noovosibiirsk. Nojaabriiin 19-nii øgløønii zasedaani deere gemneke tobçololiigi unşasanii ba gemnegdeeçediigi asuusanii syyleer, SSR Kolboonii Jikedeede Syydiin Ceregiin Kolleegi bol, gereçeneriin yge abaza syydlelgiingee kødølmøridø orobo. Ene gryypiin revoliuucada esergyy trockiis syidkelte jabuulgiin bodoto faagtnuudiigi ileryylekede, aradiin azakuin nege çukala salbarida asaldaad, soveediin aradzondo korolol kekeer zabdasan tusagaar karşa daisad edener koro bucalamaar muukai kereg yiledeze baisani todorobo.

«Centraalinaja» geze şaaktiin stakaanovça brigaadiin brigadiir gereçe Pocelyyjenko gegçe, kuikalalgiin syyleer zaboi dotor utaan dyyreze 2-3 çaas soo kødølmørilekø arga ygei baidag sen gebe. Eneen tuşaa kødølmøriçødøøs Liaaşeenkodo kelekedeni şooloson zøbløl øgçø.... utaagi tyzyyrke degeleeree sebize gargagtii gesen baina. Kødølmøriçød zaboi soogoo gaazaar bytyylegdeed, ugaartaza korologdozo baigaa gebe.

Gemnegdegçe Lioneenko, gemnegçe nøkør Rogiinskiin asuudalda kariuucaza, şaagtiin revoliuucada esergyy trockiis syidkelçediin gryype kadaa stakaanovtanii kødølgøøgi bodomzotoigoor zoriuutiin sanalaar tasalduulaza baisan jum geze batadkaba. Stakaanovtanii kødølgøøndø tybeg tatakiin uçaraar, usa uraskuulka subag tatal ygei kødølmøriçødiigi usan soo kødølmørilyyleze bai gça semdi gebe.

Teeknikiin ajuulgyigi sakika keregte zoriuulaza 1936 onii tyryyşiin kakasta gargaşalkaar somologdoson møngøn zøøri «Centraalinaja» şaakta deere oroidool 24 proceent kereglegdeseniigi barimtalan nøkør Rogiinskii— «eneniigi juugaar tailbarilakab» geze gemnegdegçe Peşekoonovoos asuuba.

Peşekoonov, baga zerge ar casaniigaa syyleer, syidkel kekiin zorilgotoigoor ene møngøn zøøriigi zorioon gargaşalaa ygei semdi geze kelebe.

Nojaabriiin 19-nii ydeşiin zasedaani

Ydeşiin zasedaani deere, syydlyylegçe I. I. Noskoov møşkøgdøbø. 1929-30 onoos koişo paartiin şugamda karşa sanaltai baibaç, terenee niuugaad kojor niuurtan bolood jabaza baigaab geze Noskoov kelebe.

1935 onii aavguust sarada Noskoov bol, niuucaar kødølmørilezø baisan revoliuucada esergyy trockiis etegeedyydiin udaridagçadiin negen boloko Droobnistoi uçaraza kamta kødølmørilekiin zamiigi køøreldøsøn. Kojor dokioo 1935 onii nojaabri sarada uulzakadaa Keemerovskiin ryydnig deere revoliuucada esergyy trockiis gryype emkidkekiin daalgabari absan baina.

«Revoliuucada esergyy yzeltei inzeneernyydiigi manai kødølmøridø kabaaduulaza boloko uu?» geze Noskooviin asuukada, Droobnis iize kariuucasan: «bidener uu ali tedener uu gesen asuudaliin tabigdaad baikada josorkon gojozo bolkogyi. Bide trockiistnar, temecel kekede bykii zebsegyyd sain, zorilgo geeçe zebsegyydiigi kezeedeç kariuulan ynençyyldeg jum gesen todorkoiloloos yndeselke josotoi bainabdi. Eneniigi trockiis ceentr zøbşøøsøn baina. Mønøø, Troockii øørøø faşiis Germaaniiin tusalamza kereglene» gesen baika jym.

«Centraalinaja» geze şaakta deere Noskoov bol Şyybin Kyyrov kojoriigi beje teişee tataza revoliuucada esergyy gryype emkidkesen baina. Urdani trockiist jabasan Şyybin gegçetei køøreldøkødø paarti tukai eris karşaar duugarkiin gadana, Moskvaada 1927 ondo troockotonii niuucaar kesen kojor cuglaanuud deere baigaa sem, negiigini Smilgaa gegçe køtøløø sen, nøgøødiini Troockii køtøløø sen geze nadada kelesen baina gebe.

Inzeneereer kødøløgçø Peşekoonov gegçe urdani şaaktinskiin keregiin tøløø tyrmede suuza, Soveed kuulida korolkoson ba jamarç yile kekeer belen kyyn baika geze Noskoov bol Droobnisoos şinzelelge absan. Udalç ygei Noskoov Peşekoonov kojor køøreldøø keze kysel zorilgiingoo nege baisaniigi medelcesen baina.

Peşekoonovoos gadana, Noskooviin gryype bol germaaniiin albata inzeneer syidkelçe faşiist Ştikliingtei baricaa baiguulaa jym ka

Noskoov, Peşekoonov kojor Şaaktiigi dariiin poogreb bolgoko tøsøb idebkiteigeer gyicedkeze oroo. Nen tyrvyn, şaaktiin kojordoki rajoondo ventiliaaciigi (gaaza selbize gargaka arga) sandargaa Kødølmøriçødiigi gaazatai tulam soo oroson mete bolgoo.

Rogiinskii: Ked ene tøsøbiitnai gyicedkegçed boloo sem?

Noskoov: Andreejev, Liaaşeçnko, Kovaleenko ba Leoneenko gegçed.

Şaakta dotoroos gaaz tataka ventiliaaciigini ebdekeleer, gaazani tendee vleze tuiliin jike ajuul tokiooldoson baina. Iigeze syidkeliin tøsøb gyicedkegdee. Ene tøsøb kadaa kødølmøriçødiigi teserelteer alaza, gaazaar ugaartuulaza, korolozo, tedenii dunda øbødølgø elbegzvyleze jike kokidol yzyylesen juma.

Trockiistnar, Peşekoonov tyryytei revoliuucada esergyy inzeneernyyd, neemeciin faşiis syidkelçe Ştikliing —ede gurbanii prograama bol SSSR-te kapitaliizmiigi bucaan tekeriyyleze, faşiis reziim togtooko prograama møn jum geze gemnegdegçe Noskoov zøbşøøbø.

Proletaar gyreniigi esergyyceze temeceke jabadaldaa revoliuucada esergyy trockiistnar bol: paartiin udaridagçadiigi teroordon alalga syidkel diveersi ba kødølmøriçødiigi alalga — iime gurban meetodiigi şileze oloson baiba.

Noskooviin udaa, gemnegdegçe Peşekoonov møşkøgdøbø. 1928 ondo şaaktinsk keregiin tøløø gurban zil cøløltødø jabakaar şiidkegdesen, 1928 onii syyl bagta Keemerovskiin ryydnigte jiresen. 1933 ondo Stroiilov gegçetei uulzaza, şine şaaktanuudiin garacanuudiigi gadaadiin fiirmenyydte økø yzel idkakiin daalgabari absan. Stroiilovtoi kojordokioo uulzakadaa syidkel diveersi kekiin daalgabari ba germaaniiin albata inzeneer Ştikliing gegçetei baricaa baiguulaza revoliuucada esergyy gryype emkid kekiin daalgabari absan baina.

Ştikliingtei Liaaşenko, Leoneenko, Kovaleenko, Andreejev gegçediigi tanilcuulasan uçar tukaigaa Peşekoonov køørønø. Iigeze, 1935 on dotor revoliuucada esergyy organizaaca baiguulagdaa jum baina.

Syidken korologço Peşekoonov, revoliuucada esergyy trockiist Noskoov gegçed manai ulasiin azakuin kyciigi sandargaka, oboroniin çadabariiigi buuruulka, kerbee ceregiin tulaldaa boloo kadani gadaadiin nege gyrenii aşag tusada zoriuulaza manai eke oroniigi suladkaka gesen kyseleeree faşiis Ştikliingtei yge ba jabuulga negetei baiba.

Ydeşiin zasedaani deere syylçiinki bolgon, gemnegdegçe Şyybin møşkøgdøbø. 1927 onoos koişo idebkitei trockiist baisan trockiistnartai baricaa tasalaza, trockiis jabuulgaa orkioob geze mekiin medyylge barisan. Ynendee paartiigi esergyyceke te mecelee minuutiin tediiç zogsoo ygei. Keenerovskiin ryydnig deere, revoliuucada esergyy trockiis gryypiin emkid kegçe Noskoovtoi darui tanilcaza, terenii idebkitei nege tusalagça boloson tukaigaa kelebe.

Şyybin bol revoliuucada esergyy bandiiduudiin zerleg kerzegii negeni møn.

Kødølmøriçødiigi alakiin beledkel keze baisan ba kesen tukaigaa Şyybin sonzuuri gyi şibşigeer køørønø. Tere yjede: «çudaaguudtaa (kødøl møriçødtø — *red.)* gaaza økø keregtei», «mønøø manai akanar yker kulagana meteer økøcøgøøkø», «cengeleg baidaltai boloobdi gegiini kødølmøriçødtø kariuulkabdi» g. m. ygenyydiigi kelesen baina.

1936 onii janvaariiin 18-da emkidkesen bankeed deere Şyybin Droobnistoi uulzaza kødølmøriçødiigi koroor alasanaa køørøsøn. Droobnis eneniigini magtaza kødølmøriøø caaşani yrgelzelkiigi çukalaçalasan baina.

Nojaabriiin 20-nii øgløønii zasedaani

Revoliuucada esergyy trockiis gryypiin procees deere gemnegdegçediigi møşkøltø yrgelzelebe. Jikedeede Syyd, tus gryypiin aikabtar koroto gem yiliigi ba tereende kabaadagçadiigi alibykii talaasani ileryylne. Aradzonii tuiliin koroto daisan Kovaleenko syydiin urda zogsobo. Syyliin yjede akalagça inzenieeriin tusalagça ba şaaktiin akalagça inzeneereer kødøløsøn. 1934 onoos koişo inzeneer faşiist Arimoont gegçetei nøkøcøød kødølmørilezø baitarani, faşiis kødølmøriiin tøløø Arimoontiigini SSSR-ees cøløn zailuulsan baigaa.

1935 onii aavguust sarada Peşekoonovtoi baricaa baiguulaza, tereegeer damzuulan germaaniiin faşiist Ştikliing ba trockiist Noskoov gegçedtei niileze revoliuucada esergyy syidkeliin kødølmøridø orolcoson baina.

Jikedeede Syyd syydlegdegçe N. S. Leoneenkiin møşkøltødø orobo. Leoneenko kadaa Liaaşenko Kovaleenko kojortoi kamta ventiliaaciigi ebdeze, şaaktiigi gaaziin poogreb bolgoson. Terenii gemeer kojor kødølmøriçød gaazaar gemteze økøsøn baina.

Rogiinskii: Kojor teişee bil daguu cokizo, komsomooliin geşyyn baika zuuraa, taa kødølmøriçødiigi arbaadaar korolon alaza baisan «discipliine saintai» revoliuuciigi esergyycegçe baigaa bainat. Tiime uu?

Leoneenko: Zøb daa.

Yliriik: Eke oroniigoo daisad boloko faşiistnarta juunii tøløø bejee kudaldabat? Peşekoonov Liaşeenko kojor tanda juu økøbdi geze ygee øgøø sem?

Lioneenko: Yçaastog deere syidkeliin kødølmøri keze orokodom, tedener namada køngøn jabadaliin (legkovoi) maşiina, baira, patefoon, fotoaparaad økøbdi geze ygee øgøø jym. Bi gancal fotoaparaad abaa sem.

Yliriik: Tiikedee, taa, fotoaparaadiin tøløø faşiistnarta bejee kudaldaba geeçeltait?

Leoneenko: Tiimel bolono geeçaabdaa.

Terenii udaa «Centraalinaja» şaaktiin ventiliaaciin naçaalnig baisan Liaşeenko møşkøgdøbø. Şaaktiin amin boloko ventiliaaciigi ebdekiin daalgabari økødøni. Liaşeenko tereniigi gyicedkesen baina.

Liaşeenko ba revoliuucada esergyy gryype bol tus şaaktiin tesereltiigi sentiaabri 23-da, stakaanovtanii dekaadiin ekileke ødør zoriuulaza yildesen baigaa. Ene koroto tøsøbøni gyicedkegdeze, erkim stakaanovçad Magsimeenko, Vdoovin, Nemiikin ba busad tesereltees ykesen jym.

Caaşaa syyd gemnegdegçe Andreejeviin møşkøltødø orobo. Aarestada abtaka ødør kyrteree «Centraalinaja» geze şaakta deere revoliuucada esergyy trockiis syidkelçe gryypiigi udaridaza baisan kyyn ene jym baina.

Rogiinskii: Faşiistnarta tusalaza, taa ulasiin oboroniin çadabariiigi ebdeke zorilgo tabiba uu ta?

Andreejev: Tiibe.

Rogiinskii: Iime deerees gurban døngyyd garça jirene: ventiliaaciin azakuigi gemteeze zaboigi gaazatuulka, kødølmøriçødiigi ygeikeke, tanai nøkødiin aşag tusada zoriuulaza ulasiin oboroniin çadabariiigi ebdeke. Tiime uu?

Andreejev: Tiime daa.

ELDEB SONINUUD

DEEDE ÇANARTAI BØS

Kaliinin. «Proletaarka» geze faavrika deere sain çanartai kilgaasan bøs gargaza ekilee. Ene şine bøs bol, 85 eldeb janziin zuraguudtaigaar gargagdaka.

KOLKOOZIIN ŞINE TOSKONUUD

Alma-Ataa. Alma-Atiin taban rajoonuudaar ene ziliin torşo dotor 16 kolkooziin şine toskonuud baiguulagdaa. Ede toskonuudta kamta 543 ger barigdaa. Ger bykeneni kazuudaa buuca şadariin gazartai, maliin bairatai. Ede toskonuud deere kamta 11 surguuli, 34 baani, 3 klyyb barigdasan baina.

Ede toskonuudiin barilgada gyrenees 375200 tøkørig møngøn tabigdasan baina.

KYYGEDIIN SAAKARIIN ZAVOOD

Viinnice goorod deere baigaa pioneernuud ba ogtiaabriaaduudiin Ordonii dergede kyygediin saakariin zavood barigdaza baina. Ene zavoodta pioneernuud ba aka klaasiin suragçad øøsødøø azal kødølmøri jabuulka azai. Ene zavood bol, byteed baikadaa, 8 cag soo 8 kgr. Butarkai cagaan saakar bolbosoruulaza gargaka baina.

Kariuucalgata redaagtoriigi tyr orologço D. ARDIIIN.

Taa «Buriaad-Mongoliin Ynen» gazeetiigi zakiba uu? Kerbee zakiza abadag ygei baibal çamdaza zakika keregtei.

Verstaalagçad: Dm. BALDANII ba C. BATIIN.

«B.-M. Praavda» ba «Ynenii» tipograafi Ypolglavliit 863.